

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

SPRENDIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIO TEISMO 2000 M. KOVO 30 D., 2003 M. SAUSIO 24 D., 2004 M. GEGUŽĖS 13 D., 2006 M. SAUSIO 16 D. NUTARIMŲ KAI KURIŲ NUOSTATŲ IŠAIŠKINIMO

2014 m. sausio 16 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Tomos Birmontienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant pareiškėjos – Lietuvos Respublikos Prezidentės atstovei Respublikos Prezidentės patarėjai Indrei Pukanasytei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2013 m. gruodžio 19 d. apsvaustė Lietuvos Respublikos Prezidentės prašymą išaiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimo motyvuojamosios dalies 7 punkto, 2003 m. sausio 24 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4 punkto antrosios pastraipos, šio nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 6 punkto pirmosios pastraipos, 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4.5 punkto šeštosios pastraipos, 2006 m. sausio 16 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 15.3 punkto trečiosios pastraipos nuostatas.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

1. Konstitucinis Teismas 2000 m. kovo 30 d. konstitucinės justicijos byloje Nr. 26/98 priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. sprendimo atmesti Seimo nutarimo „Dėl specialiosios tyrimo komisijos sudarymo“ projektą ir Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. spalio 6 d. nutarimo „Dėl Seimo narių grupės 1998 m. rugsėjo 28 d. teikimo „Dėl apkaltos proceso Seimo nariui Audriui Butkevičiui inicijavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 24 straipsnio 1 daliai, 238 straipsniui, 239 straipsnio 1 bei 3 dalims,

241 ir 243 straipsniams“ (Žin., 2000, Nr. 28-784; toliau – ir Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimas).

2. Konstitucinis Teismas 2003 m. sausio 24 d. konstitucinės justicijos byloje Nr. 20/01 priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalies 9 punkto (2000 m. lapkričio 28 d. redakcija) ir 2000 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Žin., 2003, Nr. 10-366; toliau – ir Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimas).

3. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. konstitucinės justicijos byloje Nr. 43/03-46/03 priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 4 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 1 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. gruodžio 2 d. nutarimas Nr. IX-1868 „Dėl Seimo laikinosios tyrimo komisijos dėl galimų grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui išvados“ neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 3 bei 8 straipsniams (2003 m. balandžio 3 d. redakcija)“ (Žin., 2004, Nr. 81-2903; toliau – ir Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

4. Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 16 d. konstitucinės justicijos byloje Nr. 7/03-41/03-40/04-46/04-5/05-7/05-17/05 priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Žin., 2006, Nr. 7-254; toliau – ir Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas).

5. Pareiškėja – Respublikos Prezidentė prašo išaiškinti, ar:

1) Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4 punkto antrosios pastraipos nuostatos „Kad galėtų tinkamai vykdyti savo funkcijas, prokurorai privalo turėti pakankamas, įstatymo nustatytas savarankiškumo garantijas. Įstatymų leidžiamoji ar vykdomoji valdžia, jų pareigūnai, kiti asmenys neturi teisės kištis į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą“, Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4.5 punkto šeštosios pastraipos ir Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 15.3 punkto trečiosios pastraipos nuostatos „prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant,

palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose yra konstitucinė vertybė; pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ši konstitucinė vertybė būtų paneigiama arba būtų kitaip suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant išteisininį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose“ *inter alia* gali būti aiškinamos kaip reiškiančios, kad generaliniam prokurorui negali būti nustatyta pareiga atsiskaityti už Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą įstatymų leidžiamajai valdžiai, vykdomajai valdžiai, nes tai reikštų kišimąsi į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą, taip pat kad, nustačius pareigą generaliniam prokurorui atsiskaityti už Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą įstatymų leidžiamajai valdžiai, vykdomajai valdžiai, būtų suvaržomas prokurorų nepriklausomumas jiems vykdant Konstitucijoje nustatytas funkcijas;

2) Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 6 punkto pirmosios pastraipos nuostatos „<...> įstatymų leidėjas turi įgaliojimus įstatymu <...> nustatyti prokurorų įgaliojimų trukmę, jų atleidimo iš pareigų pagrindus bei tvarką. Tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos, taigi ir joje įtvirtinto teisinės valstybės principo, suponuojančio teisinį tikrumą, stabilumą, teisėtų lūkesčių apsaugą. Įstatymų leidėjas, įstatymu nustatęs generalinio prokuroro įgaliojimų trukmę, neturi teisės nustatyti bet kokių generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus įgaliojimų terminui pagrindų. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją gali nustatyti tik tokius generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui pagrindus, dėl kurių pobūdžio generalinis prokuroras apskritai negali eiti savo pareigų (pvz., dėl tokių teisinių faktų, kaip įstatyme nustatytas amžius, perėjimas į kitą darbą, Lietuvos Respublikos pilietybės netekimas)“, Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimo motyvuojamosios dalies 7 punkto nuostatos, kad Konstitucijos 76 straipsnyje, kuriame nustatyta, jog Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, Seimo statutas turi įstatymo galią, „suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus“, *inter alia* gali būti aiškinamos kaip reiškiančios, kad generalinio prokuroro atleidimo pagrindai, atleidimo tvarka ar atskiri jos elementai (*inter alia* tai, kokia institucija ar pareigūnas turi teisę dalyvauti teikiant siūlymus, priimant sprendimus, susijusius su generalinio prokuroro atleidimu, kokiais atvejais gali būti svarstomas klausimas dėl generalinio prokuroro atleidimo) gali būti nustatyti ne tik įstatyme, bet ir Seimo statute, turinčiame įstatymo galią, arba Seimo priimtame įstatymo įgyvendinamajame teisės akte.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas savo nutarimą oficialiai aiškina pagal dalyvavusių byloje asmenų, kitų institucijų ar asmenų,

kuriems jis išsiųstas, prašymą, taip pat savo iniciatyva. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 60 straipsnio 1 dalį Konstitucinio Teismo nutarimas yra išsiunčiamas *inter alia* Respublikos Prezidentui. Taigi Respublikos Prezidentas turi teisę prašyti Konstitucinio Teismo išaiškinti atitinkamo nutarimo nuostatas.

2. Konstitucinio Teismo įstatyme yra įtvirtinti Konstitucinio Teismo įgaliojimai oficialiai aiškinti savo nutarimus (61 straipsnis).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad nors Konstitucinio Teismo įgaliojimai aiškinti savo nutarimus, kitus baigiamuosius aktus Konstitucijoje *expressis verbis* nėra įtvirtinti, jie neabejotinai kyla iš Konstitucijos – konstitucinio teisinio reguliavimo visumos (*inter alia* konstitucinio teisinės valstybės principo); tokius Konstitucinio Teismo įgaliojimus suponuoja pati Konstitucinio Teismo konstitucinė paskirtis vykdyti konstitucinį teisingumą, garantuoti Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d., 2012 m. lapkričio 29 d., 2013 m. kovo 13 d., 2013 m. liepos 3 d. sprendimai).

3. Konstitucinis Teismas savo aktuose ne kartą yra konstatavęs, kad jo nutarimų, kitų baigiamųjų aktų aiškinimo instituto paskirtis – plačiau, išsamiau atskleisti atitinkamų Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto nuostatų turinį, prasmę, jeigu to reikia, kad būtų užtikrintas deramas to Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto vykdymas, kad tuo Konstitucinio Teismo nutarimu, kitu baigiamuoju aktu būtų vadovaujamasi (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2010 m. gruodžio 22 d., 2011 m. rugsėjo 5 d., 2012 m. lapkričio 29 d. sprendimai). Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto aiškinimas galėtų būti reikšmingas siekiant užtikrinti ne tik tai, kad būtų tinkamai įgyvendintas to akto rezoliucinėje dalyje įtvirtintas sprendimas, bet ir tai, kad teisėkūros procese būtų deramai atsižvelgiama į Konstitucinio Teismo formuojamą oficialiąją konstitucinę doktriną (Konstitucinio Teismo 2012 m. lapkričio 29 d. sprendimas). Konstitucinis Teismas 2012 m. lapkričio 29 d. sprendime pabrėžė, kad nutarimo, kito baigiamojo akto aiškinimo paskirtis – nuodugniau paaiškinti tas Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto nuostatas, formuluotes, dėl kurių prasmės yra kilę neaiškumų, o ne tai, kaip konkrečiai jis turėtų būti įgyvendinamas, *inter alia* teisės taikymo srityje.

4. Konstitucinis Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad prašymo išaiškinti Konstitucinio Teismo nutarimą, kitą baigiamąjį aktą nagrinėjimas nesuponuoja naujos konstitucinės justicijos bylos.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnio 3 dalį Konstitucinis Teismas privalo aiškinti savo nutarimą nekeisdamas jo turinio. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad ši nuostata, be kita ko, reiškia, jog aiškindamas savo nutarimą Konstitucinis Teismas negali jo turinio aiškinti taip, kad būtų pakeista nutarimo nuostatų prasmė, *inter alia* prasminė elementų, sudarančių nutarimo turinį, visuma, argumentai, motyvai, kuriais grindžiamas tas Konstitucinio Teismo nutarimas. Konstitucinio Teismo nutarimas yra vientisas, jo visos sudedamosios dalys yra tarpusavyje susijusios; nutarimo nutariamoji (rezoliucinė) dalis yra grindžiama motyvuojamosios dalies argumentais; aiškindamas savo nutarimą Konstitucinis

Teismas yra saistomas tiek nutarimo nutariamosios, tiek motyvuojamosios dalies turinio. Aiškinant Konstitucinio Teismo įstatymo 61 straipsnio 3 dalį Konstitucinio Teismo aktuose ne kartą konstatuota ir tai, kad Konstitucinis Teismas negali aiškinti to, ko jis toje konstitucinės justicijos byloje, kurioje buvo priimtas prašomas išaiškinti nutarimas, netyrė; tai būtų atskiro tyrimo dalykas.

5. Konstitucinis Teismas 2013 m. kovo 13 d. sprendime konstatavo, kad Konstitucinis Teismas yra teisinė, o ne politinė institucija; Konstitucinis Teismas pagal Konstituciją jo kompetencijai priskirtus teisinius klausimus sprendžia remdamasis tik teisiniais argumentais, *inter alia* savo jau suformuota oficialiaja konstitucine doktrina ir precedентаis; Konstitucinio Teismo baigiamųjų aktų aiškinimo negali lemti atsitiktiniai (teisės atžvilgiu) veiksniai (pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo sudėties pasikeitimas); Konstitucinis Teismas savo baigiamųjų aktų negali aiškinti remdamasis *inter alia* politinio tikslingumo argumentais, politinių partijų ar kitokių visuomenės organizacijų dokumentais, politikų nuomonėmis ar vertinimais, politologiniais ar sociologiniais tyrimais, visuomenės apklausų rezultatais; priešingu atveju atsirastų prielaidų abejoti Konstitucinio Teismo nešališkumu, kiltų grėsmė jo nepriklausomumui, pačios Konstitucijos, *inter alia* oficialiosios konstitucinės doktrinos, stabilumui.

6. Pažymėtina ir tai, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos vienodumas ir tęstinumas suponuoja būtinybę kiekvieną aiškinamą Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto nuostatą aiškinti atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą, taip pat į kitas Konstitucijos nuostatas (eksplicitines ir implicitines), susijusias su Konstitucijos nuostata (-omis), kurią (-ias) aiškinant Konstitucinio Teismo nutarime, kitame baigiamajame akte buvo suformuluota atitinkama oficiali konstitucinė doktrininė nuostata. Kaip jau ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, jokia Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto oficiali konstitucinė doktrininė nuostata negali būti aiškinama izoliuotai, ignoruojant prasmines ir sistemines jos sąsajas su kitomis oficialiomis konstitucinėmis doktrininėmis nuostatomis, išdėstytomis tame Konstitucinio Teismo nutarime, kitame baigiamajame akte, kituose Konstitucinio Teismo aktuose, taip pat su kitomis Konstitucijos nuostatomis (eksplicitinėmis ir implicitinėmis) (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 6 d., 2009 m. spalio 28 d., 2013 m. kovo 13 d., 2013 m. liepos 3 d. sprendimai).

7. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje taip pat ne kartą konstatuota, kad Konstitucijos 107 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, jog Konstitucinio Teismo sprendimai klausimais, kuriuos Konstitucija priskiria jo kompetencijai, yra galutiniai ir neskundžiami, formuluotė „yra galutiniai ir neskundžiami“ reiškia ir tai, kad Konstitucinio Teismo nutarimai, išvados, sprendimai, kuriais baigiama konstitucinės justicijos byla, t. y. Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai, yra privalomi visoms valdžios institucijoms, teismams, įmonėms, įstaigoms bei organizacijoms, pareigūnams ir piliečiams, neišskiriant nė paties Konstitucinio Teismo: Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai yra privalomi ir pačiam Konstituciniam Teismui, jie suvaržo Konstitucinį Teismą tuo atžvilgiu, kad jis negali jų pakeisti arba peržiūrėti, jeigu tam nėra konstitucinio pagrindo.

8. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad oficialiai aiškinant (byloje dalyvavusių asmenų, kitų institucijų ir asmenų, kuriems Konstitucinio Teismo nutarimas išsiųstas,

prašymu, taip pat paties Konstitucinio Teismo iniciatyva) Konstitucinio Teismo nutarimus, kitus baigiamuosius aktus oficialioji konstitucinė doktrina nėra koreguojama; oficialiosios konstitucinės doktrinos koregavimas (kuris, be abejo, visada turi būti konstituciškai pagrindžiamas ir eksplicitiškai motyvuojamas atitinkamame Konstitucinio Teismo akte) sietinas su naujų konstitucinės justicijos bylų nagrinėjimu ir naujų Konstitucinio Teismo precedentų sukūrimu jose, bet ne su Konstitucinio Teismo nutarimų, kitų baigiamųjų aktų nuostatų oficialiu aiškinimu (Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 6 d., 2008 m. vasario 1 d., 2008 m. liepos 4 d., 2009 m. sausio 15 d., 2009 m. gegužės 15 d., 2009 m. spalio 28 d., 2009 m. lapkričio 6 d., 2009 m. gruodžio 18 d., 2013 m. kovo 13 d. sprendimai).

II

1. Pareiškėja – Respublikos Prezidentė prašo išaiškinti oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas dėl prokurorų nepriklausomumo, generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų pagrindų ir tvarkos. Pažymėtina, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos, kurias prašo išaiškinti pareiškėja, buvo formuluojamos galiojant tiek Konstitucijos 118 straipsniui (1992 m. spalio 25 d. redakcija), tiek Konstitucijos 118 straipsniui (2003 m. kovo 20 d. redakcija).

2. Konstitucijos 118 straipsnyje (1992 m. spalio 25 d. redakcija) buvo nustatyta:

„Valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko, baudžiamąjį persekiojimą vykdo ir kvotos organų veiklą kontroliuoja prokurorai.

Parengtinį tardymą atlieka tardytojai.

Prokurorų ir tardytojų skyrimo tvarką ir jų statusą nustato įstatymas.“

3. Seimas 2003 m. kovo 20 d. priėmė Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymą, kurio 1 straipsniu buvo pakeistas Konstitucijos 118 straipsnis (1992 m. spalio 25 d. redakcija). Šis įstatymas įsigaliojo 2003 m. balandžio 21 d. Konstitucijos 118 straipsnyje (2003 m. kovo 20 d. redakcija) nustatyta:

„Ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja, valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko prokuroras.

Prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus.

Prokuroras, vykdydamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo.

Lietuvos Respublikos prokuratūra yra Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros.

Generalinį prokurorą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu.

Prokurorų skyrimo ir atleidimo tvarką, jų statusą nustato įstatymas.“

4. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime konstatavo, kad, įsigaliojus Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymui, Konstitucinis Teismas oficialiąją konstitucinę doktriną formuluoja remdamasis šiame įstatyme išdėstyta nauja Konstitucijos 118 straipsnio redakcija; kiekvienu atveju, kai yra įsigaliojusi Konstitucijos pataisa, pagal Konstituciją įgaliojimus konstatuoti, kad ankstesnių Konstitucijos nuostatų pagrindu Konstitucinio Teismo suformuota doktrina aiškinant Konstituciją jau negalima remtis (ir koku mastu), turi tik Konstitucinis Teismas.

Tai pasakytina ir apie konstitucinius doktrinius teiginius, apibūdinančius prokurorų teisinį statusą, jų santykius su ikiteisminio tyrimo pareigūnais, jų įgaliojimus teisme.

4.1. Konstitucinis Teismas 1995 m. gruodžio 6 d. nutarime aiškindamas Konstitucijos 118 straipsnio (1992 m. spalio 25 d. redakcija) nuostatas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją prokurorai yra teisminės valdžios sudedamoji dalis, todėl jiems taikytini teismų nepriklausomumą apibūdinantys principai, tačiau atsižvelgiant į Konstitucijoje nustatytus ypatumus; pagrindinės prokurorų ir tardytojų funkcijos yra nustatytos Konstitucijos IX skirsnyje „Teismas“; jame prokurorai ir tardytojai yra traktuojami kaip teisminės valdžios sudedamoji dalis; taigi, kai jie atlieka procesinius veiksmus, jiems įstatymu nustatomos teisminės valdžios nepriklausomumo garantijos; prokuroras ar tardytojas yra nepriklausomas, veikia savarankiškai palaikydamas valstybinį kaltinimą, vykdydamas baudžiamąjį persekiojimą, kvotos organų kontrolę, atlikdamas parengtinį tardymą; šiais atvejais priimdamas atitinkamus sprendimus prokuroras ar tardytojas vadovaujasi tik įstatymu ir negali būti kišamasi į jo veiklą.

4.2. Konstitucinis Teismas 2004 m. gegužės 13 d. nutarime aiškindamas Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) nuostatas konstatavo, kad įsigaliojus Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymui Konstitucijos 118 straipsnyje yra nustatytas iš esmės kitoks nei pirmiau prokuroro konstitucinis institutas: yra įtvirtintas kitoks nei iki tol prokurorų konstitucinis statusas; yra įtvirtinta institucija, kuri anksčiau Konstitucijoje nebuvo įvardyta – Lietuvos Respublikos prokuratūra; nustatyta Lietuvos Respublikos prokuratūros sistema – ją sudaro Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros; įtvirtinta Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pareigybė ir nustatyta šio pareigūno skyrimo ir atleidimo iš pareigų tvarka ir kt.; jau negalima remtis ankstesnės redakcijos Konstitucijos 118 straipsniu pagrįstos konstitucinės doktrinos teiginiu, kad prokurorai yra teisminės valdžios sudedamoji dalis.

4.3. Pažymėtina, jog, palyginus prokurorų funkcijas, nustatytas Konstitucijos 118 straipsnyje (1992 m. spalio 25 d. redakcija), ir prokurorų funkcijas, nustatytas Konstitucijos 118 straipsnyje (2003 m. kovo 20 d. redakcija), darytina išvada, kad nors Konstitucijos 118 straipsnio 1 dalyje (1992 m. spalio 25 d., 2003 m. kovo 20 d. redakcijos) konstitucinės prokurorų funkcijos apibūdinamos skirtingu tekstu, jos iš esmės nepakito. Antai Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 1 dalyje išliko viena svarbiausių prokuroro funkcijų – valstybinio kaltinimo palaikymas baudžiamosiose bylose. Lyginant kitas Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d., 1992 m. spalio 25 d. redakcijos) 1 dalyje nustatytas prokurorų funkcijas konstatuotina, kad ikiteisminio tyrimo organizavimas ir vadovavimas jam pagal savo pobūdį yra baudžiamąjo persekiojimo vykdymas ir nusikalstamas veikas tiriančių institucijų (kvotos organų) veiklos kontrolė.

Be to, Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 2 dalyje yra įtvirtinta prokuroro funkcija, kuri Konstitucijos 118 straipsnyje (1992 m. spalio 25 d. redakcija) eksplicitiškai nebuvo įtvirtinta, – prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Pažymėtina, kad dėl eksplicitinio šios funkcijos įtvirtinimo

Konstitucijoje prokuroro konstitucinių funkcijų esmė savaime nepasikeitė.

Pažymėtina ir tai, kad Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 3 dalyje *expressis verbis* įtvirtintas prokurorų nepriklausomumo principas. Pagal Konstituciją prokuroras, vykdydamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo. Vadinasi, prokurorai, vykdydami savo funkcijas, veikia savarankiškai, įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijos, *inter alia* Seimas, Respublikos Prezidentas, dalyvaujantys generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo procese, negali kištis į jų funkcijų vykdymą, duoti kokių nors privalomų jiems nurodymų dėl funkcijų vykdymo ar kontroliuoti jų darbo vykdant funkcijas.

4.4. Minėta, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos vienodumas ir tęstinumas suponuoja būtinybę kiekvieną aiškinamą Konstitucinio Teismo nutarimo, kito baigiamojo akto nuostatą aiškinti atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą. Taigi aiškinant oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatas dėl prokurorų nepriklausomumo, generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų pagrindų ir tvarkos, kurias prašo išaiškinti pareiškėja – Respublikos Prezidentė, atsižvelgtina ir į pakitusį konstitucinį prokuroro instituto reguliavimą, konstitucinį reikalavimą oficialiąją konstitucinę doktriną formuoti remiantis naujos redakcijos Konstitucijos 118 straipsniu.

III

1. Minėta, kad pareiškėja – Respublikos Prezidentė prašo išaiškinti, ar:

– Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4 punkto antrosios pastraipos nuostatos „Kad galėtų tinkamai vykdyti savo funkcijas, prokurorai privalo turėti pakankamas, įstatymo nustatytas savarankiškumo garantijas. Įstatymų leidžiamoji ar vykdomoji valdžia, jų pareigūnai, kiti asmenys neturi teisės kištis į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą“,

– Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4.5 punkto šeštosios pastraipos ir Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 15.3 punkto trečiosios pastraipos nuostatos „prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose yra konstitucinė vertybė; pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ši konstitucinė vertybė būtų paneigiama arba būtų kitaip suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose“ –

inter alia gali būti aiškinamos kaip reiškiančios, kad generaliniam prokurorui negali būti nustatyta pareiga atsiskaityti už Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą įstatymų leidžiamajai valdžiai, vykdomajai valdžiai, nes tai reikštų kišimąsi į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą, taip pat kad, nustačius pareigą generaliniam prokurorui atsiskaityti už Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą įstatymų leidžiamajai valdžiai, vykdomajai valdžiai, būtų suvaržomas prokurorų nepriklausomumas jiems vykdant Konstitucijoje nustatytas funkcijas.

2. Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarime, kurio nuostatas prašo išaiškinti pareiškėja, buvo tiriama Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalies

9 punkto (2000 m. lapkričio 28 d. redakcija) ir 2000 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio atitiktis Konstitucijai. Prokuratūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalies 9 punkte (2000 m. lapkričio 28 d. redakcija) buvo nustatyta, kad generalinis prokuroras atleidžiamas iš pareigų įstatymo nustatyta tvarka pasikeitus generalinio prokuroro skyrimo tvarkai, kai įstatymas nustato kitus generalinį prokurorą skiriančius subjektus; 2000 m. lapkričio 28 d. Prokuratūros įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnyje buvo nustatyta: „Nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos nutrūksta Lietuvos Respublikos Seimo paskirto generalinio prokuroro įgaliojimai ir jis laikinai eina generalinio prokuroro pareigas tol, kol Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka bus paskirtas generalinis prokuroras.“

Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo nuostatos, kurias prašo išaiškinti pareiškėja, yra platesnio teksto, išdėstyto šio nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriuje, dalis. Jame *inter alia* konstatuota:

„2. Konstitucinis teisinės valstybės principas yra universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija. Teisinės valstybės principo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose (Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 23 d. nutarimas).

Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą, stabilumą, teisėtų lūkesčių apsaugą.

3. Konstitucinis Teismas 1999 m. gegužės 11 d. nutarime konstatavo, kad demokratinėje teisinėje valstybėje valstybės institucijos, jų pareigūnai savo veikloje turi vadovautis įstatymais ir teise. Realizuodami visuomenei ir valstybei reikšmingas funkcijas, valstybės institucijos, pareigūnai neturi patirti grėsmės, jeigu savo pareigas vykdo nepažeisdami įstatymų. Konstitucinis teisinės valstybės principas reikalauja, kad jurisdikcinės ir kitos teisės taikymo institucijos būtų nešališkos, nepriklausomos, siektų nustatyti objektyvią tiesą ir sprendimus priimtų tik teisės pagrindu.

4. Prokurorų funkcijos yra nustatytos Konstitucijos 118 straipsnio 1 dalyje: „Valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko, baudžiamąjį persekiojimą vykdo ir kvotos organų veiklą kontroliuoja prokurorai.“

Kad galėtų tinkamai vykdyti savo funkcijas, prokurorai privalo turėti pakankamas, įstatymo nustatytas savarankiškumo garantijas. Įstatymų leidžiamoji ar vykdomoji valdžia, jų pareigūnai, kiti asmenys neturi teisės kištis į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą.

Svarbi prokurorų savarankiškumo garantija yra Konstitucijos 118 straipsnio 3 dalies nuostata, kad prokurorų skyrimo tvarką ir jų statusą nustato įstatymas. Įstatymų leidėjas, įgyvendindamas konstitucinius įgaliojimus nustatyti subjektus, kurie skiria ir atleidžia prokurorus, taip pat nustatyti prokurorų įgaliojimų trukmę, jų skyrimo, atleidimo tvarką, atleidimo pagrindus, yra saistomas Konstitucijos, taigi ir joje įtvirtinto teisinės valstybės principo, suponuojančio teisinį tikrumą, stabilumą, teisėtų lūkesčių apsaugą.“

3. Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarime, kurio nuostatas prašo išaiškinti pareiškėja, buvo tiriama *inter alia* Lietuvos Respublikos Seimo laikinųjų tyrimo komisijų įstatymo 4 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 1 dalies 5 punkto, pagal kurį Seimo laikinoji tyrimo

komisija turi teisę „suderinusi su Generaline prokuratūra, Valstybės kontrole, Valstybės saugumo departamentu ar ikiteisminio tyrimo įstaiga įstatymų nustatyta tvarka susipažinti su jų žinioje esančia baudžiamąja byla ar kita medžiaga, dokumentais“, atitiktis Konstitucijai.

Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo nuostatos, kurias prašo išaiškinti pareiškėja, yra platesnio teksto, išdėstyto šio nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4.5 punkte, dalis. Jame *inter alia* konstatuota:

„Konstitucijos 118 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja, valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko prokuroras; šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės bei valstybės teises ir teisėtus interesus; Konstitucijos 118 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad prokuroras, vykdydamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo. Taigi pabrėžtina, kad prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose yra konstitucinė vertybė; pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ši konstitucinė vertybė būtų paneigiama arba būtų kitaip suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose.

Konstitucija yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 straipsnio 1 dalis). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos principai ir normos sudaro darnią sistemą, kad nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio reguliavimo esmė, pažeista Konstitucijoje įtvirtinta vertybių pusiausvyra (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjas privalo suderinti skirtingus interesus, užtikrinti konstitucinių vertybių pusiausvyrą (Konstitucinio Teismo 1998 m. rugsėjo 24 d. nutarimas).“

4. Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarime, kurio nuostatas prašo išaiškinti pareiškėja, buvo tiriama kai kurių Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių privataus kaltinimo bylų procesą, atitiktis Konstitucijai.

Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimo nuostatos, kurias prašo išaiškinti pareiškėja, yra platesnio teksto, išdėstyto šio nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 15.3 punkte, dalis. Jame *inter alia* konstatuota:

„Pagal Konstituciją niekas kitas, išskyrus prokurorą, negali organizuoti ikiteisminio tyrimo ir jam vadovauti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas). Konstitucijos 118 straipsnio 1 dalies nuostata, kad prokuroras organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja, įpareigoja įstatymų leidėją įstatymu nustatyti prokurorų įgaliojimus organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant. Tai reguliuodamas įstatymų leidėjas turi gana plačią diskreciją: atsižvelgdamas į nusikalstamų veikų pobūdį, pavojingumą (sunkumą), mastą, kitus požymius, kitas turinčias reikšmės aplinkybes, jis gali nustatyti įvairias ikiteisminio tyrimo organizavimo ir vadovavimo jam formas, tam tikrus prokurorų įgaliojimus šiame procese ir kt. Tačiau šiuo atveju įstatymų leidėjas

yra saistomas Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* iš Konstitucijos kylančios priedermės užtikrinti kiekvieno asmens ir visos visuomenės saugumą nuo nusikalstamų kėsinių. Iš minėtos Konstitucijos 118 straipsnio 1 dalies nuostatos prokurorams kyla pareiga organizuoti ikiteisminį tyrimą ir vadovauti jam taip, kad būtų surinkta objektyvi, išsami informacija apie nusikalstamą veiką ir asmenį, įtariamą padarius šią veiką, kuri *inter alia* sudarytų teisinės prielaidas teismui baudžiamojoje byloje nustatyti objektyvią tiesą ir priimti teisingą sprendimą dėl asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, kaltumo.

Pagal Konstituciją niekas kitas, išskyrus prokurorą, negali palaikyti valstybinio kaltinimo baudžiamosiose bylose (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas). Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Konstitucijos 118 straipsnio 1 dalies nuostata, jog prokuroras palaiko valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose, *inter alia* reiškia, kad per baudžiamąjį procesą teisme yra palaikomas valstybinis kaltinimas ir kad valstybinio kaltinimo palaikymas yra valstybės funkcija, kuri gali būti įgyvendinama tik per tam tikrus valstybės pareigūnus – prokurorus. Tačiau minėta Konstitucijos nuostata neužkerta kelio įstatymų leidėjui, atsižvelgiant į tai, kieno interesai yra pažeisti, į nusikalstamų veikų pobūdį, pavojingumą (sunkumą), mastą, kitus požymius, nukentėjusio asmens valią, kitas turinčias reikšmės aplinkybes ir kt., nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį tam tikrais įstatyme numatytais atvejais per bylos nagrinėjimą teisme valstybinis kaltinimas nėra palaikomas. Tačiau kiekvienas atvejis, kai yra nustatoma, kad valstybinis kaltinimas baudžiamosiose bylose nepalaikomas, turi būti konstituciškai pagrįstas, *inter alia* neturi sudaryti prielaidų nepagrįstai pasunkinti konstitucinių asmens teisių ir laisvių įgyvendinimo ar apskritai jų paneigti. Taigi pagal Konstituciją įstatymų leidėjas gali nustatyti ir tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį tam tikrose baudžiamosiose bylose kaltinimą palaiko ne prokurorai, o privatūs asmenys (jų atstovai); toks teisinis reguliavimas savaime nesudaro prielaidų pažeisti asmens teisės į teisminę gynybą. Tačiau negali būti tokių teisinių situacijų, kad prokurorui nekiltų pareiga baudžiamojoje byloje palaikyti valstybinį kaltinimą ir tuo atveju, kai privatus asmuo (ar jo atstovas), palaikydamas kaltinimą baudžiamojoje byloje, negali veiksmingai apginti savo (ar atstovaujamo asmens) teisių ir teisėtų interesų.

Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose yra konstitucinė vertybė; pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ši konstitucinė vertybė būtų paneigiama arba būtų kitaip suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas). Tačiau Konstitucijoje įtvirtintas prokuroro nepriklausomumas negali būti interpretuojamas kaip reiškiantis, esą prokurorai baudžiamajame procese neprivalo laikytis įstatymų ir (arba) vykdyti teismo (teisėjo) nurodymų.“

5. Cituotose Konstitucinio Teismo nutarimų nuostatose oficialiai aiškinamas Konstitucijos 118 straipsnyje nustatytas reguliavimas. Oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatos dėl prokurorų nepriklausomumo visais atvejais tiesiogiai siejamos su Konstitucijoje nustatyta funkcija

vykdymu.

5.1. Šiame kontekste pažymėtina, kad nors, kaip minėta, Konstitucijos 118 straipsnyje (1992 m. spalio 25 d. redakcija) buvo nustatytos kitokios prokuroro funkcijos nei Konstitucijos 118 straipsnyje (2003 m. kovo 20 d. redakcija) ir *expressis verbis* nebuvo įtvirtintas prokuroro nepriklausomumo principas (kaip minėta, iki Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) įsigaliojimo oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje šis principas buvo kildinamas iš teismų nepriklausomumo principo), oficialiosios konstitucinės doktrinos, formuotos iki Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) įsigaliojimo ir šiam straipsniui įsigaliojus, nuostatų dėl prokuroro nepriklausomumo principo esmė vienoda: vykdydamas Konstitucijoje nustatytas funkcijas prokuroras yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo.

5.2. Taip pat pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2011 m. balandžio 7 d. nutarimuose konstatuota: „Pagal Konstituciją Lietuvos Respublikos prokuratūra – tai centralizuota, specifinius valdingus įgaliojimus turinti valstybės institucija, ji nepriskiriama Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytoms valstybės valdžią vykdančioms institucijoms. Ji nėra teisminės valdžios sudedamoji dalis.“

6. Minėta, kad pareiškėja – Respublikos Prezidentė prašo išaiškinti, ar Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimų atitinkamos nuostatos *inter alia* gali būti aiškinamos kaip reiškiančios, kad generaliniam prokurorui negali būti nustatyta pareiga atsiskaityti už Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą įstatymų leidžiamajai valdžiai, vykdomajai valdžiai, nes tai reikštų kišimąsi į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą, taip pat kad, nustačius pareigą generaliniam prokurorui atsiskaityti už Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą įstatymų leidžiamajai valdžiai, vykdomajai valdžiai, būtų suvaržomas prokurorų nepriklausomumas jiems vykdamant Konstitucijoje nustatytas funkcijas.

Taigi pareiškėja prašo išaiškinti Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 5 dalyje nurodyto valstybės pareigūno – generalinio prokuroro konstitucinio statuso aspektą – jo atskaitomybę.

6.1. Šiame kontekste paminėtina, kad Konstitucinis Teismas 2006 m. lapkričio 21 d. sprendime konstatavo:

– Konstitucija įtvirtina parlamentinę demokratiją; tačiau parlamentinė demokratija nėra „konvento valdymas“, ji nėra tokia sistema, kurioje parlamentas tiesiogiai organizuoja kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbą arba gali bet kada įsikišti į bet kurios viešąją valdžią įgyvendinančios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnų) veiklą; parlamentinė demokratija nėra ir tokia sistema, kurioje parlamentas, esant nors menkiausiai dingsčiai, gali kontroliuoti bet kokius tokių institucijų (jų pareigūnų) sprendimus, inicijuoti sankcijų taikymą atitinkamiems asmenims, juo labiau pats priimti sprendimus už atitinkamą kompetenciją turinčias valstybės ar savivaldybių institucijas (jų pareigūnus), t. y. priimti tokius sprendimus, kuriuos gali priimti tik atitinkamą kompetenciją turinčios valstybės institucijos (jų pareigūnai), pavyzdžiui, teismai, prokurorai, Valstybės kontrolė, ikiteisminio tyrimo institucijos, įstatymuose numatyti

operatyvinės veiklos subjektai;

– Konstitucijoje įtvirtintas parlamentinės demokratijos modelis yra racionalus ir nuosaikus; jis nėra grindžiamas vien parlamentine kontrole, vien tarpinstituciniais stabdžiais ir atsvaromis; ne menkesnis vaidmuo parlamentinėje demokratijoje tenka tarpfunkcinei partnerystei, grindžiamai *inter alia* pasitikėjimu. Konstitucinio Teismo aktuose yra konstatuota, kad „įgyvendinant bendruosius valstybės uždavinius, vykdant jos bendrąsias funkcijas tarp valstybės institucijų yra tarpfunkcinė partnerystė, taip pat tarpusavio kontrolė ir atsvara“ (Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d., 1998 m. balandžio 21 d., 2006 m. gegužės 9 d. nutarimai); Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad „valstybės valdžių sąveika negali būti traktuojama kaip jų priešprieša ar konkurencija, vadinasi, ir stabdžiai bei atsvaros, kuriuos teisminė valdžia (jos institucijos) ir kitos valstybės valdžios (jų institucijos) turi viena kitos atžvilgiu, negali būti traktuojami kaip valdžių priešpriešos mechanizmai“ (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas);

– kitoks Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių Seimo kontrolės funkciją (*inter alia* nuostatų, kuriomis yra grindžiama galimybė sudaryti Seimo laikinasias tyrimo komisijas), interpretavimas neišvengiamai paneigtų konstitucinius atsakingo valdymo, valdžių padalijimo, teisinės valstybės, demokratijos principus, Konstitucijos preambulėje skelbiamą atviros, darnios, teisingos pilietinės visuomenės siekį, sudarytų prielaidas atsirasti nestabilumui valdant valstybę, tvarkant viešuosius reikalus, taip pat prielaidas pažeisti asmens teises ir laisves, teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, kitas Konstitucijoje įtvirtintas, jos ginamas ir saugomas vertybes.

6.2. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, jog konstitucinis reikalavimas, kad Lietuvos valstybės valdžia būtų organizuota demokratiškai ir kad šalyje būtų demokratinis politinis režimas, yra neatsiejamas nuo Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalies nuostatos, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, taip pat nuo šio straipsnio 2 dalies nuostatos, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Demokratinį valdžios institutų prigimtis yra tokia, kad visi asmenys, kurie įgyvendina politinę žmonių valią, yra įvairiomis formomis kontroliuojami, kad ši valia nebūtų iškreipta (Konstitucinio Teismo 1996 m. gegužės 29 d. sprendimas, 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

6.3. Konstitucinis Teismas 2004 m. liepos 1 d. nutarime ir 2004 m. lapkričio 5 d. išvadoje konstatavo, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas atsakingo valdymo principas; valdžios atsakomybė visuomenei – teisinės valstybės principas, kuris įtvirtintas Konstitucijoje nustačius, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, kad piliečiai turi teisę tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus dalyvauti valdant savo šalį, kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskųsti jų sprendimus, garantavus piliečiams galimybę ginti savo teises teisme, peticijos teisę, taip pat teisės aktuose reglamentavus piliečių prašymų ir skundų nagrinėjimo procedūrą ir kt. (Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada).

7. Aiškinant, ar pareiškėjos nurodytos Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. sausio 16 d. nutarimų atitinkamos nuostatos *inter alia* gali būti aiškinamos kaip reiškiančios, kad generaliniam prokurorui negali būti nustatyta pareiga atsiskaityti už Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą įstatymų leidžiamajai valdžiai, vykdomajai valdžiai, nes tai reikštų

kišimasi į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą, taip pat kad, nustačius pareigą generaliniam prokurorui atsiskaityti už Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą įstatymų leidžiamajai valdžiai, vykdomajai valdžiai, būtų suvaržomas prokurorų nepriklausomumas jiems vykdant Konstitucijoje nustatytas funkcijas, pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal Konstituciją Lietuvos Respublikos prokuratūra – tai centralizuota, specifinius valdingus įgaliojimus turinti valstybės institucija, ji nepriskiriama prie Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytų valstybės valdžią vykdančių institucijų.

7.1. Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal Konstituciją prokuroras, vykdydamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo; vadinasi, prokurorams vykdant savo funkcijas įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios institucijos, *inter alia* Seimas, Respublikos Prezidentas, dalyvaujantys generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo procese, negali kištis į jų veiklą, duoti kokių nors privalomų prokurorui nurodymų dėl funkcijų vykdymo ar kontroliuoti jų darbo vykdant funkcijas.

Taigi pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiamas arba suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose, ginant asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus.

7.2. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos principai ir normos sudaro darnią sistemą, kad nė vienos Konstitucijos nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų iškreiptas arba paneigtas kurios nors kitos konstitucinės nuostatos turinys, nes taip būtų iškreipta viso konstitucinio reguliavimo esmė, pažeista Konstitucijoje įtvirtinta vertybių pusiausvyra; įstatymų leidėjas privalo suderinti skirtingus interesus, užtikrinti konstitucinių vertybių pusiausvyrą. Minėta, kad Konstitucija įtvirtina parlamentinę demokratiją, tačiau parlamentinė demokratija nėra tokia sistema, kurioje parlamentas tiesiogiai organizuoja kitų valstybės ar savivaldybių institucijų darbą arba gali bet kada įsikišti į bet kurios viešąją valdžią įgyvendinančios valstybės ar savivaldybių institucijos (jų pareigūnų) veiklą; parlamentinė demokratija nėra ir tokia sistema, kurioje parlamentas, esant nors menkiausiai dingsčiai, gali kontroliuoti bet kokius tokių institucijų (jų pareigūnų) sprendimus, inicijuoti sankcijų taikymą atitinkamiems asmenims.

Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal Konstituciją Lietuvos Respublikos prokuratūra – tai centralizuota, specifinius valdingus įgaliojimus turinti valstybės institucija, ji nepriskiriama prie Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytų valstybės valdžią vykdančių institucijų; pagal Konstitucijos 118 straipsnio 4 dalį (2003 m. kovo 20 d. redakcija) Lietuvos Respublikos prokuratūra yra Generalinė prokuratūra ir teritorinės prokuratūros; pagal Konstitucijos 118 straipsnio 5 dalį generalinį prokurorą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu. Taigi vadovavimas Lietuvos Respublikos prokuratūrai ir jos veiklos organizavimas yra konstitucinė generalinio prokuroro funkcija.

7.3. Vadinasi, pagal Konstituciją Seimas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį prokurorai būtų įpareigoti įstatymų leidžiamajai ar vykdomajai valdžiai teikti ataskaitas apie

savo konstitucinių funkcijų vykdymą, *inter alia* kad generalinis prokuroras būtų įpareigotas teikti tokias ataskaitas apie Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą, kurioms Seimas, Respublikos Prezidentas ar Vyriausybė turėtų pritarti. Tokios pareigos nustatymas reikštų kišimąsi į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą, prokurorų nepriklausomumo vykdant Konstitucijoje nustatytas funkcijas varžymą.

7.4. Minėta, jog konstitucinis reikalavimas, kad Lietuvos valstybės valdžia būtų organizuota demokratiškai ir kad šalyje būtų demokratinis politinis režimas, yra neatsiejamas nuo Konstitucijos 5 straipsnio 3 dalies nuostatos, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, taip pat nuo šio straipsnio 2 dalies nuostatos, kad valdžios galias riboja Konstitucija.

Konstitucijoje įtvirtintų vertybių pusiausvyros principas ir įstatymų leidėjo pareiga suderinti skirtingus interesus, užtikrinti konstitucinių vertybių pusiausvyrą įpareigoja įstatymų leidėją suderinti konstitucinę nuostatą, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, ir konstitucinį prokurorų nepriklausomumo principą. Šių konstitucinių vertybių suderinamumas būtų užtikrintas, jeigu generalinis prokuroras įstatymu būtų įpareigotas teikti visuomenei, dalyvaujantiems generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo procese Seimui, Respublikos Prezidentui informaciją (viešus pranešimus) apie baudžiamosios politikos prioritetų įgyvendinimą, viešojo intereso gynimą, prokuratūros darbo organizavimą, prokuratūros veiklos kryptis, bendradarbiavimo su Lietuvos ir užsienio ikiteisminio tyrimo įstaigomis organizavimą, kitomis institucijomis, nusikalstamų veikų tyrimo terminus, prokuratūros darbe kylančias problemas ir kt.

7.5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4 punkto antrosios pastraipos nuostatos „Kad galėtų tinkamai vykdyti savo funkcijas, prokurorai privalo turėti pakankamas, įstatymo nustatytas savarankiškumo garantijas. Įstatymų leidžiamoji ar vykdomoji valdžia, jų pareigūnai, kiti asmenys neturi teisės kištis į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą“, Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 4.5 punkto šeštosios pastraipos ir Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimo motyvuojamosios dalies I skyriaus 15.3 punkto trečiosios pastraipos nuostatos „prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose yra konstitucinė vertybė; pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ši konstitucinė vertybė būtų paneigiama arba būtų kitaip suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose“ *inter alia* reiškia, kad negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį prokurorai būtų įpareigoti įstatymų leidžiamajai ar vykdomajai valdžiai teikti ataskaitas apie savo konstitucinių funkcijų vykdymą, *inter alia* kad generalinis prokuroras būtų įpareigotas teikti tokias ataskaitas apie Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą, kurioms Seimas, Respublikos Prezidentas ar Vyriausybė turėtų pritarti; tokios pareigos nustatymas reikštų kišimąsi į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą, prokurorų nepriklausomumo vykdant Konstitucijoje nustatytas funkcijas varžymą.

IV

1. Minėta, kad pareiškėja – Respublikos Prezidentė prašo išaiškinti, ar:

– Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 6 punkto pirmosios pastraipos nuostatos „<...> įstatymų leidėjas turi įgaliojimus įstatymu <...> nustatyti prokurorų įgaliojimų trukmę, jų atleidimo iš pareigų pagrindus bei tvarką. Tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos, taigi ir joje įtvirtinto teisinės valstybės principo, suponuojančio teisinį tikrumą, stabilumą, teisėtų lūkesčių apsaugą. Įstatymų leidėjas, įstatymu nustatęs generalinio prokuroro įgaliojimų trukmę, neturi teisės nustatyti bet kokių generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus įgaliojimų terminui pagrindų. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją gali nustatyti tik tokius generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui pagrindus, dėl kurių pobūdžio generalinis prokuroras apskritai negali eiti savo pareigų (pvz., dėl tokių teisinių faktų, kaip įstatyme nustatytas amžius, perėjimas į kitą darbą, Lietuvos Respublikos pilietybės netekimas)“,

– Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimo motyvuojamosios dalies 7 punkto nuostatos, kad Konstitucijos 76 straipsnyje, kuriame nustatyta, jog Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, Seimo statutas turi įstatymo galią, „suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus“, –

inter alia gali būti aiškinamos kaip reiškiančios, kad generalinio prokuroro atleidimo pagrindai, atleidimo tvarka ar atskiri jos elementai (*inter alia* tai, kokia institucija ar pareigūnas turi teisę dalyvauti teikiant siūlymus, priimant sprendimus, susijusius su generalinio prokuroro atleidimu, kokiais atvejais gali būti svarstomas klausimas dėl generalinio prokuroro atleidimo) gali būti nustatyti ne tik įstatyme, bet ir Seimo statute, turinčiame įstatymo galią, arba Seimo priimtame įstatymo įgyvendinamajame teisės akte.

2. Minėta, kad Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarime buvo tiriama Prokuratūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalies 9 punkto (2000 m. lapkričio 28 d. redakcija), 2000 m. lapkričio 28 d. Prokuratūros įstatymo 11 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio atitiktis Konstitucijai.

2.1. Šio nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 6 punkte, kurio nuostatą prašo išaiškinti pareiškėja, konstatuota: „Konstitucijos 118 straipsnio 3 dalies nuostata, kad prokurorų skyrimo tvarką ir jų statusą nustato įstatymas, *inter alia* reiškia, jog įstatymų leidėjas turi įgaliojimus įstatymu nustatyti subjektus, kurie skiria ir atleidžia prokurorus, taip pat nustatyti prokurorų įgaliojimų trukmę, jų atleidimo iš pareigų pagrindus bei tvarką. Tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos, taigi ir joje įtvirtinto teisinės valstybės principo, suponuojančio teisinį tikrumą, stabilumą, teisėtų lūkesčių apsaugą. Įstatymų leidėjas, įstatymu nustatęs generalinio prokuroro įgaliojimų trukmę, neturi teisės nustatyti bet kokių generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus įgaliojimų terminui pagrindų. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją gali

nustatyti tik tokius generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui pagrindus, dėl kurių pobūdžio generalinis prokuroras apskritai negali eiti savo pareigų (pvz., dėl tokių teisinių faktų, kaip įstatyme nustatytas amžius, perėjimas į kitą darbą, Lietuvos Respublikos pilietybės netekimas).“

2.2. Pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarime buvo aiškinamas Konstitucijos 118 straipsnyje (1992 m. spalio 25 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas.

2.3. Šiame sprendime minėta, kad kiekvienu atveju, kai yra įsigaliojusi Konstitucijos pataisa, pagal Konstituciją įgaliojimus konstatuoti, jog ankstesnių Konstitucijos nuostatų pagrindu Konstitucinio Teismo suformuota doktrina aiškinant Konstituciją jau negalima remtis (ir kokių mastu), turi tik Konstitucinis Teismas.

2.4. Pažymėtina, kad Konstitucijos 118 straipsnyje (1992 m. spalio 25 d. redakcija) nebuvo nustatyti subjektai, skiriantys ir atleidžiantys generalinį prokurorą; šie subjektai nustatyti Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 4 dalyje: generalinį prokurorą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu.

Taigi konstatuotina, kad Konstitucijos 118 straipsnio (1992 m. spalio 25 d. redakcija) pagrindu Konstitucinio Teismo suformuota doktrina dėl subjektų, skiriančių ir atleidžiančių generalinį prokurorą, jau negalima remtis.

3. Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimo motyvuojamosios dalies 7 punkte, kurio nuostatą prašo išaiškinti pareiškėja, *inter alia* konstatuota:

„Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta, kad „Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Seimo statutas turi įstatymo galią.“

Šiame Konstitucijos straipsnyje suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus. Pagal Konstitucijos 76 straipsnį tai turi būti nustatyta Seimo statute, kuris turi įstatymo galią.“

4. Šiame sprendime minėta, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos vienodumas ir tęstinumas suponuoja būtinybę kiekvieną Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatą aiškinti atsižvelgiant į visą oficialų konstitucinį doktrininį kontekstą, taip pat į kitas Konstitucijos nuostatas (eksplicitines ir implicitines), susijusias su Konstitucijos nuostata (-omis), kurią (-ias) aiškinant Konstitucinio Teismo nutarime buvo suformuluota atitinkama oficiali konstitucinė doktrininė nuostata; jokia Konstitucinio Teismo nutarimo oficiali konstitucinė doktrininė nuostata negali būti aiškinama izoliuotai, ignoruojant prasmines ir sistemines jos sąsajas su kitomis oficialiomis konstitucinėmis doktrininėmis nuostatomis, išdėstytomis tame Konstitucinio Teismo nutarime, kitame baigiamajame akte, kituose Konstitucinio Teismo aktuose, taip pat su kitomis Konstitucijos nuostatomis (eksplicitinėmis ir implicitinėmis).

4.1. Pareiškėjos – Respublikos Prezidentės prašomos išaiškinti Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d., 2000 m. kovo 30 d. nutarimų nuostatos aiškinamos oficialiosios konstitucinės

doktrinos, suformuluotos aiškinant Konstitucijos 76 straipsnio turinį, kontekste. Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 76 straipsnį, yra konstatavęs:

- šiame Konstitucijos straipsnyje įtvirtinta, kad Seimas turi teisę pats nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką; Konstitucijos 76 straipsnyje nustatyta ir teisės akto, kuriuo reglamentuojama Seimo vidaus organizacija ir darbo tvarka, forma: tai – Seimo statutas; pagal Konstituciją Seimo statutas turi įstatymo galią (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas);

- Seimo darbo tvarkos nustatymas apima ir įstatymų leidybos procedūros reglamentavimą (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2002 m. sausio 14 d., 2005 m. sausio 19 d., 2013 m. vasario 15 d. nutarimai);

- tai, kad pagal Konstituciją Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, kad Seimo statutą pasirašo Seimo Pirmininkas, *inter alia* reiškia, kad Seimas, paisydamas Konstitucijos, turi teisę pats spręsti savo struktūrinių padalinių sudarymo, jų kompetencijos, darbo organizavimo klausimus, taip pat tai, kad jokia kita valstybės valdžios institucija negali įsiterpti į šiuos Seimo konstitucinius įgaliojimus (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimas).

4.2. Pareiškėjos prašomos išaiškinti Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d., 2000 m. kovo 30 d. nutarimų nuostatos aiškinamos Konstitucijos 75 straipsnio kontekste, pagal kurį Seimo skirti ar rinkti pareigūnai, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis, atleidžiami iš pareigų, kai Seimas visų Seimo narių balsų dauguma pareiškia jais nepasitikėjimą.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad šiame Konstitucijos straipsnyje yra įtvirtinta Seimo teisė atleisti iš pareigų tuos pareigūnus, kuriuos į pareigas paskyrė ar išrinko Seimas, išskyrus Konstitucijos 74 straipsnyje nurodytus asmenis; tai daroma laikantis ypatingos parlamentinės procedūros – pareiškiant nepasitikėjimą; nepasitikėjimas pareiškiamas visų Seimo narių balsų dauguma; nepasitikėjimo pareiškimo institutas – tai ne tik vienas iš Seimo vykdomos parlamentinės kontrolės būdų, bet ir svarbi Seimo paskirto ar išrinkto pareigūno veiklos garantija, nes toks pareigūnas, jeigu nėra pagrindų, dėl kurių jis apskritai negali eiti savo pareigų, gali būti atleistas iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui, kai už nepasitikėjimą balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių; nepasitikėjimo pareiškimas yra toks Seimo paskirto ar išrinkto pareigūno atleidimo iš pareigų pagrindas, kuris turi būti siejamas su pareigūno veiklos vertinimu, todėl parlamento nustatytas nepasitikėjimo pareiškimo procedūros reglamentavimas turi būti toks, kad būtų užtikrintas tinkamas teisinis procesas, *inter alia* reiškiantis, jog pareigūnas, kuriam reiškiamas nepasitikėjimas, turi turėti realią galimybę pateikti Seimui savo paaiškinimus ir Seimo posėdyje atsakyti į argumentus, kuriais grindžiamas nepasitikėjimas juo (Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d., 2013 m. vasario 20 d. nutarimai).

4.3. Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d., 2000 m. kovo 30 d. nutarimų nuostatos, kurias prašo išaiškinti pareiškėja, aiškinamos ir Konstitucijos 67 straipsnio, kuriame nustatyti Seimo įgaliojimai ir funkcijos, kontekste. Aiškindamas konstitucinius Seimo įgaliojimus Konstitucinis Teismas yra konstatavęs:

– Seimas – Tautos atstovybė; konstitucinė Seimo, kaip Tautos atstovybės, prigimtis lemia ypatingą jo vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas bei įgaliojimus, būtinus funkcijoms vykdyti (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2004 m. liepos 1 d., 2006 m. balandžio 4 d. 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai, 2009 m. sausio 15 d. sprendimas);

– Seimas, įgyvendindamas savo konstitucinius įgaliojimus, vykdo klasikines demokratinės teisinės valstybės parlamento funkcijas: Seimas leidžia įstatymus (įstatymų leidybos funkcija), vykdo vykdomosios valdžios ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus valstybės pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija), ir kt. (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2004 m. liepos 1 d., 2006 m. balandžio 4 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai, 2009 m. sausio 15 d. sprendimas);

– minėtos Seimo, kaip demokratinės teisinės valstybės Tautos atstovybės, funkcijos yra konstitucinės vertybės; pagal Konstituciją įstatymų leidėjas, kiti teisėkūros subjektai negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiamos minėtos Seimo konstitucinės funkcijos arba būtų suvaržomos galimybės jas vykdyti, nes taip būtų kliudoma Seimui – Tautos atstovybei efektyviai veikti Tautos ir Lietuvos valstybės interesais (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. balandžio 4 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai);

– teisės aktais turi būti nustatyta tokia Seimo struktūra ir darbo tvarka, apibrėžti tokie Seimo santykiai su kitomis valstybės institucijomis, įtvirtintas toks Seimo nario teisinis statusas, kad Seimas – Tautos atstovybė galėtų vykdyti savo konstitucines funkcijas, o Seimo nariai galėtų nepertraukiamai vykdyti savo, kaip Tautos atstovų, konstitucinius įgaliojimus ir eidami savo pareigas vadovautųsi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine, nebūtų varžomi jokių mandatų (Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas);

– leisdamas įstatymus, vykdydamas kitas funkcijas Seimas, taip pat kiekvienas Seimo narys yra saistomi Konstitucijos, konstitucinių įstatymų ir įstatymų, taip pat Seimo statuto, turinčio įstatymo galią (Konstitucinio Teismo 2006 m. balandžio 4 d. nutarimas, 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas);

– pagal Konstituciją Seimo įgaliojimai gali būti nustatomi ir yra nustatyti ne tik Konstitucijoje, bet ir įstatymuose; kai kuriais atvejais tai, kad tam tikri Konstitucijoje įtvirtinti Seimo įgaliojimai gali būti sukonkretinami įstatymais, Konstitucijoje yra nurodyta tiesiogiai; Seimas, kaip Tautos atstovybė, turi teisę įstatymais nustatyti ir tokius savo įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nurodyti Konstitucijoje, tačiau yra skirti Seimo konstitucinėms funkcijoms įgyvendinti; kaip įgyvendindamas Konstitucijoje tiesiogiai įtvirtintą teisę įstatymais sukonkretinti savo tam tikrus konstitucinius įgaliojimus, taip ir įstatymais nustatydamas tokius savo įgaliojimus, kurie nėra *expressis verbis* nurodyti Konstitucijoje, Seimas yra saistomas Konstitucijos (Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d., 2006 m. balandžio 4 d. nutarimai).

5. Aiškinant, ar pareiškėjos nurodytos Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d., 2000 m. kovo 30 d. nutarimų nuostatos reiškia *inter alia* tai, kad generalinio prokuroro atleidimo pagrindai,

atleidimo tvarka ar atskiri jos elementai (*inter alia* tai, kokia institucija ar koks pareigūnas turi teisę dalyvauti teikiant siūlymus, priimant sprendimus, susijusius su generalinio prokuroro atleidimu, kokiais atvejais gali būti svarstomas klausimas dėl generalinio prokuroro atleidimo) gali būti nustatyti ne tik įstatyme, bet ir Seimo statute, turinčiame įstatymo galią, arba Seimo priimtame įstatymo įgyvendinamajame teisės akte, pažymėtina, jog Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 6 dalyje nustatyta, kad prokurorų skyrimo ir atleidimo tvarką, jų statusą nustato įstatymas.

Vadinasi, pagal Konstituciją generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo tvarka gali būti nustatyta tik įstatyme.

Be to, Konstitucijos 118 straipsnio (2003 m. kovo 20 d. redakcija) 5 dalyje nustatyta, kad generalinį prokurorą skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu.

Vadinasi, įstatyme, kuriame nustatyta generalinio prokuroro skyrimo ir atleidimo tvarka, turi būti nustatyta, kad subjektas, skiriantis ir atleidžiantis generalinį prokurorą, yra tik Respublikos Prezidentas, kuris tai gali daryti Seimo pritarimu.

5.1. Minėta, kad pagal Konstitucijos 76 straipsnį Seimas turi teisę pats nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką, kad Seimas, paisydamas Konstitucijos, turi teisę pats spręsti savo struktūrinių padalinių sudarymo, jų kompetencijos, darbo organizavimo klausimus, taip pat tai, kad jokia kita valstybės valdžios institucija negali įsiterpti į šiuos Seimo konstitucinius įgaliojimus.

Vadinasi, Seimo statute turi būti nustatyta, kokia tvarka Seimas sprendžia, pritarti ar nepritarti Respublikos Prezidento siūlymui skirti arba atleisti generalinį prokurorą. Seimo statute nustatydamas, kokia tvarka pritariama ar nepritariama Respublikos Prezidento siūlymui skirti ar atleisti generalinį prokurorą, Seimas negali nustatyti kokių nors generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų pagrindų, nes, kaip minėta, generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų pagrindai gali būti nustatyti tik įstatyme. Be to, minėta, kad pagal Konstituciją įstatymų leidėjas gali nustatyti ne bet kokius, o tik tokius generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui pagrindus, dėl kurių pobūdžio generalinis prokuroras apskritai negali eiti savo pareigų.

Seimo statute nustatydamas savo darbo tvarką, kurios laikydamasis sprendžia, ar pritarti Respublikos Prezidento siūlomai generalinio prokuroro kandidatūrai, ar pritarti Respublikos Prezidento siūlymui atleisti generalinį prokurorą, Seimas turi įgaliojimus nustatyti, pagal kokią procedūrą pritariama arba nepritariama Respublikos Prezidento siūlymui, *inter alia* nuspręsti, kokiais terminais ir kokia tvarka Seimo posėdyje pristatoma siūloma kandidatūra, kas turi būti pristatoma teikiant kandidatūrą, kokia tvarka ta kandidatūra svarstoma Seimo posėdyje ir kokie Seimo struktūriniai padaliniai turi teisę svarstyti siūlomą kandidatūrą, kokia tvarka yra balsuojama už pritarimą ar nepritaringumą siūlomai kandidatūrai.

5.2. Pažymėtina, kad generalinis prokuroras nėra Seimo skiriamas ar renkamas pareigūnas, jį į pareigas skiria ir iš jų atleidžia Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu, vadinasi, jam negali būti taikoma Konstitucijos 75 straipsnyje nustatyta atleidimo pareiškiant nepasitikėjimą procedūra, kuri yra siejama su pareigūno veiklos vertinimu.

5.3. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo motyvuojamosios dalies II skyriaus 6 punkto pirmosios pastraipos nuostatos „<...> įstatymų leidėjas turi įgaliojimus įstatymu <...> nustatyti prokurorų įgaliojimų trukmę, jų atleidimo iš pareigų pagrindus bei tvarką. Tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos, taigi ir joje įtvirtinto teisinės valstybės principo, suponuojančio teisinį tikrumą, stabilumą, teisėtų lūkesčių apsaugą. Įstatymų leidėjas, įstatymu nustatęs generalinio prokuroro įgaliojimų trukmę, neturi teisės nustatyti bet kokių generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus įgaliojimų terminui pagrindų. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją gali nustatyti tik tokius generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui pagrindus, dėl kurių pobūdžio generalinis prokuroras apskritai negali eiti savo pareigų (pvz., dėl tokių teisinių faktų, kaip įstatyme nustatytas amžius, perėjimas į kitą darbą, Lietuvos Respublikos pilietybės netekimas)“, Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimo motyvuojamosios dalies 7 punkto nuostatos, kad Konstitucijos 76 straipsnyje, kuriame nustatyta, jog Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, Seimo statutas turi įstatymo galią, „suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus“, *inter alia* reiškia, kad generalinio prokuroro atleidimo pagrindai ir tvarka turi būti nustatyti tik įstatyme; Seimo statute gali būti nustatyta *inter alia* tai, kokia tvarka Seimas priima sprendimą dėl pritarimo Respublikos Prezidento siūlymui skirti ar atleisti generalinį prokurorą.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 straipsniu, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 61 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nusprendžia:

1. Išaiškinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo (Žin., 2003, Nr. 10-366) motyvuojamosios dalies II skyriaus 4 punkto antrosios pastraipos nuostatos „Kad galėtų tinkamai vykdyti savo funkcijas, prokurorai privalo turėti pakankamas, įstatymo nustatytas savarankiškumo garantijas. Įstatymų leidžiamoji ar vykdomoji valdžia, jų pareigūnai, kiti asmenys neturi teisės kištis į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą“, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 13 d. nutarimo (Žin., 2004, Nr. 81-2903) motyvuojamosios dalies II skyriaus 4.5 punkto šeštosios pastraipos ir 2006 m. sausio 16 d. nutarimo (Žin., 2006, Nr. 7-254) motyvuojamosios dalies I skyriaus 15.3 punkto trečiosios pastraipos nuostatos „prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose yra konstitucinė vertybė; pagal Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo ši konstitucinė vertybė būtų paneigiama arba būtų kitaip suvaržomas prokuroro nepriklausomumas organizuojant ikiteisminį tyrimą ir jam vadovaujant, palaikant valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose“ *inter alia* reiškia, kad negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį prokurorai būtų įpareigoti

įstatymų leidžiamajai ar vykdomajai valdžiai teikti ataskaitas apie savo konstitucinių funkcijų vykdymą, *inter alia* kad generalinis prokuroras būtų įpareigotas teikti tokias ataskaitas apie Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklą, kurioms Seimas, Respublikos Prezidentas ar Vyriausybė turėtų pritarti; tokios pareigos nustatymas reikštų kišimąsi į prokurorų, vykdančių Konstitucijoje nustatytas funkcijas, veiklą, prokurorų nepriklausomumo vykdant Konstitucijoje nustatytas funkcijas varžymą.

2. Išaiškinti, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. sausio 24 d. nutarimo (Žin., 2003, Nr. 10-366) motyvuojamosios dalies II skyriaus 6 punkto pirmosios pastraipos nuostatos „<...> įstatymų leidėjas turi įgaliojimus įstatymu <...> nustatyti prokurorų įgaliojimų trukmę, jų atleidimo iš pareigų pagrindus bei tvarką. Tai nustatydamas Seimas yra saistomas Konstitucijos, taigi ir joje įtvirtinto teisinės valstybės principo, suponuojančio teisinį tikrumą, stabilumą, teisėtų lūkesčių apsaugą. Įstatymų leidėjas, įstatymu nustatęs generalinio prokuroro įgaliojimų trukmę, neturi teisės nustatyti bet kokių generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus įgaliojimų terminui pagrindų. Įstatymų leidėjas pagal Konstituciją gali nustatyti tik tokius generalinio prokuroro atleidimo iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui pagrindus, dėl kurių pobūdžio generalinis prokuroras apskritai negali eiti savo pareigų (pvz., dėl tokių teisinių faktų, kaip įstatyme nustatytas amžius, perėjimas į kitą darbą, Lietuvos Respublikos pilietybės netekimas)“, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. kovo 30 d. nutarimo (Žin., 2000, Nr. 28-784) motyvuojamosios dalies 7 punkto nuostatos, kad Konstitucijos 76 straipsnyje, kuriame nustatyta, jog Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas, Seimo statutas turi įstatymo galią, „suformuluota blanketinė norma, leidžianti Seimui pačiam nustatyti savo struktūrą, darbo tvarką, įstatymų ir kitų teisės aktų pateikimo, svarstymo ir priėmimo procedūras, Seimo struktūrinių padalinių kompetenciją, jų tarpusavio santykius, taip pat reglamentuoti kitus Seimo funkcionavimo klausimus“, *inter alia* reiškia, kad generalinio prokuroro atleidimo pagrindai ir tvarka turi būti nustatyti tik įstatyme; Seimo statute gali būti nustatyta *inter alia* tai, kokia tvarka Seimas priima sprendimą dėl pritarimo Respublikos Prezidento siūlymui skirti ar atleisti generalinį prokurorą.

Šis Konstitucinio Teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Toma Birmontienė
Gediminas Mesonis
Vytas Milius
Egidijus Šileikis
Algirdas Taminskas
Romualdas Kęstutis Urbaitis
Dainius Žalimas